

Uppdrag om insatser för hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion

Delredovisning 1.

Folkhälsomyndighetens och Livsmedelsverkets plan för genomförandet

Regeringsuppdrag S2021/03523 (delvis)

Denna titel kan laddas ner från: www.folkhalsomyndigheten.se/publicerat-material/. En del av våra titlar går även att beställa som ett tryckt exemplar från Folkhälsomyndighetens publikationsservice, publikationsservice@folkhalsomyndigheten.se.

Citera gärna Folkhälsomyndighetens texter, men glöm inte att uppge källan. Bilder, fotografier och illustrationer är skyddade av upphovsrätten. Det innebär att du måste ha upphovsmannens tillstånd att använda dem.

© Folkhälsomyndigheten, 2021

Artikelnummer: 21231

Om publikationen

Folkhälsomyndigheten och Livsmedelsverket har fått i uppdrag av regeringen att ta fram förslag till nationella mål med indikatorer för att ge en tydlig inriktning för arbetet med en hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion. Arbetet ska utgå från

- Sveriges folkhälsopolitiska mål om att skapa samhällliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna under en generation, samt dess delmål Ett samhälle som främjar ökad fysisk aktivitet och bra matvanor för alla
- Sveriges miljömålssystem och det övergripande målet för miljöpolitiken att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser
- de 17 globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030.

Ohälsosam livsmedelskonsumtion är en av de största riskfaktorerna för ohälsa och död i förtid i Sverige. Men det är möjligt att ändra livsmedelskonsumtionen och förebygga denna ohälsa. De hälsofrämjande och förebyggande insatserna behöver stärkas, och samhällliga insatser som ger alla förutsättningar för en hållbar livsmedelskonsumtion behöver prioriteras för att minska både ojämlikheten i hälsa och påverkan på miljön. Nationella mål, indikatorer och uppföljning är nödvändiga för att insatserna ska vara effektiva och långsiktiga.

Fastställda nationella mål och indikatorer för en hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion kommer att vara vägledande för regionernas och kommunernas folkhälsoarbete liksom för näringslivet och civilsamhället.

Uppdraget ska delredovisas vid två tillfällen och slutredovisas i januari 2024.

Detta är den första delredovisningen och omfattar en övergripande plan för genomförandet av uppdraget.

Rapporten har skrivits gemensamt av Folkhälsomyndigheten och Livsmedelsverket.

Folkhälsomyndigheten

Livsmedelsverket

Johan Carlson
Generaldirektör

Annica Sohlström
Generaldirektör

Innehåll

Om publikationen	3
Uppdraget	5
Bakgrund	5
Syfte	6
Mål	6
Utgångspunkter.....	7
Avgränsningar	8
Perspektiv.....	9
Genomförande	10
Övergripande process och struktur för genomförandet.....	10
Fas 1.....	10
Samverka, analysera och ta fram kunskap	10
Ta fram förslag på mål och delmål samt insatsområden	11
Extern remiss.....	13
Delredovisning 2 31/1 2023.....	13
Fas 2.....	13
Bearbeta förslag till mål, delmål och insatsområden.....	13
Ta fram en konsekvensbeskrivning.....	13
Ta fram förslag på indikatorer	13
Extern remiss.....	14
Slutredovisning 31/1 2024.....	14
Projektorganisation.....	15
Samverkan	16
Pågående relevanta projekt och uppdrag	17
Utvärdering.....	18
Kommunikation	19
Referenser	20

Uppdraget

Bakgrund

Folkhälsomyndigheten och Livsmedelsverket har fått i uppdrag av regeringen att ta fram förslag på nationella mål, med indikatorer för att ge en tydlig inriktning för arbetet med en hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion. Myndigheterna ska även lämna förslag på relevanta insatsområden. Myndigheterna ska också samråda med andra berörda myndigheter, såsom Naturvårdsverket, Kemikalieinspektionen och Konsumentverket. I uppdraget ingår även att föra dialog med livsmedelsbranschen, regioner, kommuner och andra aktörer. Vi lämnar härmed den första delredovisningen, som omfattar en övergripande plan för genomförandet av uppdraget.

Bakgrunden till uppdraget är att ohälsosam livsmedelskonsumtion är en av de största riskfaktorerna för ohälsa och död i förtid i Sverige. Sjukdomar som har ett starkt samband med ohälsosam livsmedelskonsumtion är hjärt-kärlsjukdom, typ 2-diabetes, cancer och fetma, men även tandhälsa och fallolyckor bland äldre är kopplat till livsmedelskonsumtion. En avgörande insats för folkhälsoarbetet är att ge förutsättningar för att förändra vår livsmedelskonsumtion, inte minst bland de grupper i befolkningen som ligger längst ifrån en hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion.

Den matrelaterade hälsan är ojämnt fördelad i befolkningen. Forskning visar att socioekonomiskt utsatta grupper har sämre förutsättningar att välja mer hållbara och hälsosamma livsmedel och oftare har ovanstående sjukdomar. Det finns även skillnader mellan kvinnor och män och var i Sverige man bor, det vill säga skillnader i till exempel livsmedelskonsumtion eller förekomst av övervikt och fetma mellan stad och landsbygd eller områden i samma kommun. Insatser som ger förutsättningar för att äta hälsosamt och hållbart behöver prioriteras för att minska ojämlikheten i hälsa.

En hållbar livsmedelskonsumtion behöver integrera de tre dimensionerna av hållbarhet. Det vill säga att livsmedelskonsumtionen behöver vara hållbar både ekonomiskt, socialt och miljömässigt samt ge framtida generationer samma möjligheter som dagens. Utifrån hur livsmedelskonsumtionen ser ut idag behöver en stor del av befolkningen ändra sin livsmedelskonsumtion för att den ska bli hållbar och mer hälsosam. De största förändringar som behöver ske i Sverige för att nå en hållbar livsmedelskonsumtion är att öka vår konsumtion av livsmedel från växtriket, minska konsumtionen av animalier och minska överkonsumtionen av livsmedel, särskilt energitäta och näringsfattiga livsmedel, samt minska matsvinnet.

Arbetet med en hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion kommer att kunna bidra till att nå både Agenda 2030-målen och det folkhälsopolitiska målet om att skapa samhällseliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna under en generation. För att åstadkomma en god och jämlik hälsa är det viktigt att stärka människors handlingsutrymme och

skapa miljöer som underlättar hälsosamma och hållbara val. Men det räcker inte att lämna ansvaret till individen. Samhälleliga insatser som ger alla förutsättningar för en hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion behöver prioriteras för att minska både ojämlikheten i hälsa och påverkan på miljön. Det behöver vara enkelt att leva hållbart och matmiljön runt konsumenten är avgörande, inte minst för barn och ungdomar. Även bland barn och unga finns en socioekonomisk skillnad i livsmedelskonsumtion, och sedan 1990 har andelen med fetma närmare femdubblats bland skolbarn. Även om siffrorna är osäkra så uppskattas närmare 400 000 barn i Sverige mellan 5 och 18 år ha övervikt eller fetma.

Att ta fram nationella mål är viktigt för att få en gemensam målbild och ge en tydlig riktning. Processen att ta fram mål fyller även en viktig funktion genom att den skapar engagemang och ökad dialog inom området. En stödstruktur med mål och indikatorer för en hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion kan bidra till att den offentliga sektorn, näringslivet och civilsamhället får incitament för prioritering och kraftsamling. Det är framförallt på regional och kommunal nivå som hållbarhetsarbetet sker, och tydliga mål kan bidra till bättre förutsättningar för att arbeta strategiskt med en hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion.

Syfte

Syftet med uppdraget är att ge förslag på en struktur som ger en tydlig inriktning för arbetet för en hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion på olika nivåer i samhället. Mål och delmål med indikatorer för uppföljning ska utformas och relevanta insatsområden föreslås.

Mål

Vid uppdragets slutredovisning ska följande finnas:

- Förslag till nationella mål och delmål.
- Förslag på insatsområden.
- Förslag till indikatorer för uppföljning av föreslagna nationella mål och delmål, samt insatsområden.
- Konsekvensanalys av föreslagna mål, delmål och insatsområden.

Utgångspunkter

Arbetet ska utgå från tre mål som riksdagen beslutat:

- Det folkhälsopolitiska målet om att skapa samhällliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna under en generation, samt delmålet Ett samhälle som främjar ökad fysisk aktivitet och bra matvanor för alla.
- Sveriges miljömålssystem och det övergripande målet för miljöpolitiken att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.
- De 17 globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030.

I uppdraget poängteras att den stödstruktur för det statliga folkhälsoarbetet som Folkhälsomyndigheten tagit fram behöver kompletteras. Folkhälsomyndigheten och Livsmedelsverket har tidigare rapporterat till regeringen att insatser inom området mat och livsmedelskonsumtion behöver vara långsiktiga och riktas till både individ och samhälle, samt att nationella mål, indikatorer och uppföljning är nödvändiga för att insatserna ska vara effektiva. Vid utformning av målen och indikatorerna ska myndigheterna särskilt beakta frågor om den offentliga måltiden samt hur mat exponeras för konsumenten.

För att nå en hållbar livsmedelskonsumtion krävs en bred förflyttning. Det krävs en transformation av livsmedelssystemet. Många samhällssektorer och aktörer behöver medverka till detta. Aktörer i livsmedelskedjan behöver producera, transportera, lagra, förädla och sälja livsmedel som bidrar till en god hälsa och bra miljö (se Figur 1). Det vi konsumenter sedan äter påverkas i stor utsträckning av vår närmaste matmiljö (dvs. den sociala och fysiska miljö som vi lever i och som påverkar hur vi förhåller oss till och konsumerar mat). I dagens samhälle exponeras vi för mat och dryck i många olika sammanhang. Livsmedel finns idag inte bara i matbutiker och på restauranger. Antalet och närheten till olika inköpsställen, butiker och restauranger samt marknadsföring kan ha stor inverkan på människors livsmedelskonsumtion. Livsmedelskonsumtionen påverkas även av vår socio-kulturella miljö eller demografiska faktorer, liksom politiska och ekonomiska beslut och drivkrafter. På grund av livsmedelssystemets och matmiljöns komplexitet behöver uppdraget genomgående utgå från ett systembaserat arbetssätt för en hållbar livsmedelskonsumtion.

Avgränsningar

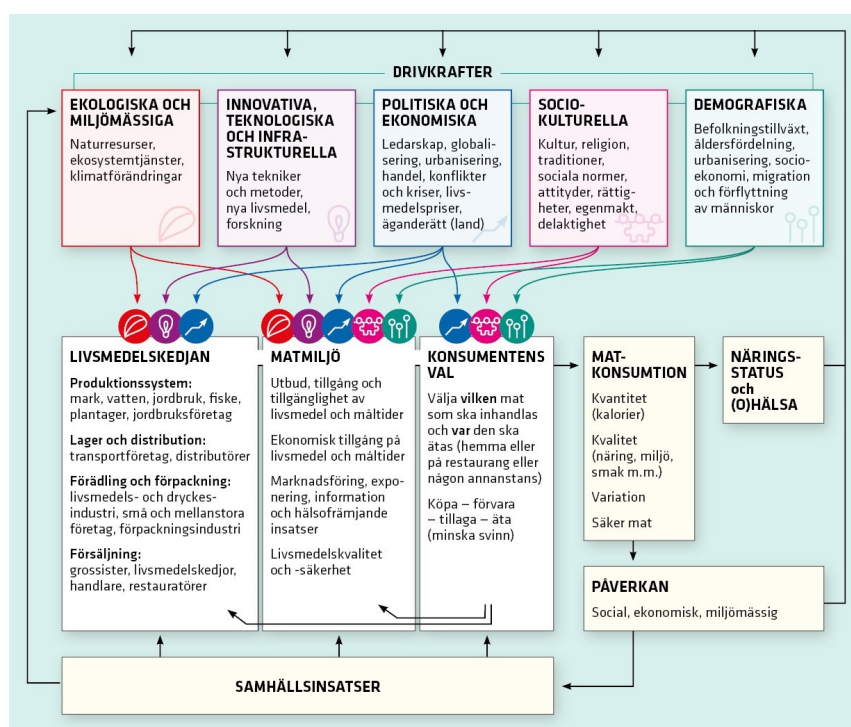
För att avgränsa uppdraget har vi utgått från FAO:s modell för livsmedelssystemet (se figur 1). Som vi nämnt ovan krävs en bred förflyttning där alla aktörer i systemet medverkar och bidrar. I detta uppdrag kommer vi däremot främst att fokusera på mål, delmål och insatsområden, samt indikatorer för de delar i livsmedelssystemet som handlar om matmiljö, konsumentens val, matkonsumtion och hälsa samt de drivkrafter som är relaterade till dessa områden.

De delar av livsmedelskedjan som rör produktionssystem, lager och distribution samt förpackningsindustri ingår därför inte i uppdraget. Men som vi beskrivit så växelverkar produktion och konsumtion, och de mål och delmål som tas fram i uppdraget kan få konsekvenser för produktionen, vilket vi kommer att belysa i en konsekvensbeskrivning.

De delar av matmiljön som handlar om livsmedelssäkerhet, till exempel zoonoser och matförgiftningar, ingår inte i uppdraget eftersom det redan finns utarbetade och väl fungerande system och samverkan mellan Folkhälsomyndigheten och Livsmedelsverket, men även andra myndigheter.

De delar av konsumentens val som handlar om att minska svinn ingår inte i uppdraget eftersom det finns ett specifikt regeringsuppdrag för matsvinn och mål för detta, samt att indikatorer för svinn redan ingår i Agenda 2030-uppföljningen. Dagens matmiljö främjar däremot överkonsumtion, och därför finns det viss relation mellan de båda regeringsuppdragen.

Figur 1. Modell för faktorer som påverkar produktionen och konsumtionen av mat ur ett hållbarhets- och jämlikhetsperspektiv. (FAO, 2017, anpassad av Folkhälsomyndigheten 2021)

Källa: FAO, 2017, HLPE. Nutrition and food systems. Återgiven med tillstånd av FAO.

Perspektiv

I uppdraget kommer i huvudsak tre centrala perspektiv att beaktas:

- jämställdhet
- jämlikhet i hälsa
- barn.

Det finns stora skillnader mellan olika befolkningsgrupper vad gäller livsmedelskonsumtion, till exempel mellan könen. Jämställdhetsperspektivet är viktigt eftersom män dör oftare i förtid i matrelaterade folksjukdomar och även är överrepresenterade när det gäller övervikt. Vidare är köttkonsumtionen hos män högre än hos kvinnor, medan kvinnor äter mer grönsaker än män.

Jämlikhet i hälsa är viktigt eftersom folkhälsa och goda levnadsvanor i stor utsträckning är en fråga om jämlika livsvillkor och därför också är sammanvävda med andra ojämlikheter i samhället. Det finns till exempel skillnader i livsmedelskonsumtion och matrelaterad hälsa mellan olika åldersgrupper och socioekonomiska grupper. Andra grupper att särskilt beakta är de som befinner sig i en sårbar situation eller i beroendeställning till andra för en hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion, det vill säga barn och unga, personer med funktionsnedsättning och äldre. I det sammanhanget är det därför centralt att stärka människors känsla av makt över maten de äter.

Det finns även regionala och lokala skillnader i livsmedelskonsumtion och till exempel förekomst av övervikt och fetma, vilket behöver beaktas i uppdraget. Även om dessa skillnader till viss del har sin grund i demografiska (kön, ålder utbildning, inkomst etc.) faktorer så kan det inte förklara hela skillnaden. Det är därför viktigt att skapa förutsättningar för en hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion oavsett var i landet man bor.

Barn- och ungdomsperspektivet kommer att beaktas genomgående. I barnkonventionens artikel 24 lyfts barnets rätt till bästa möjliga hälsa. Vidare har EU-kommissionen i sin strategi för barnets rättigheter rekommenderat medlemsländerna att se till att alla barn under 18 år som riskerar social exkludering eller fattigdom har tillgång till minst en fri hälsosam måltid under skoldagen och generellt en god tillgång till hälsosam mat. Barns och ungas perspektiv är viktiga utifrån ytterligare aspekter. En är att de är beroende av vuxna och andra aktörer för att få tillgång till hållbara livsmedel. En annan är att tidiga hälsofrämjande och förebyggande insatser ger förutsättningar för goda livsvillkor och levnadsvanor som vuxen. En tredje är att de är framtidens livsmedelskonsumenter och kan bidra med tankar och idéer om hur vi kan skapa en mer hållbar livsmedelskonsumtion.

Genomförande

Övergripande process och struktur för genomförandet

Arbetet kommer att genomföras i två faser utifrån uppdragets utgångspunkter, tidsramar och resurser samt avgränsningar.

Den första fasen kommer att inkludera aktiviteter som att ta fram kunskapsunderlag, förslag på mål och delmål samt förslag på insatsområden som leder mot målen.

I den andra fasen tas förslag på indikatorer fram. I slutredovisningen den 31/1 2024 presenterar vi en sammanhållen struktur för arbetet med en hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion tillsammans med en konsekvensbeskrivning av förslaget (se tabell 1).

Tabell 1. Tidplan för uppdraget

Tid	Aktivitet
Okt 2021 – mars 2022	Samverka, analysera och ta fram kunskap. Underlag som kommer ligga till grund för arbetet med att formulera mål och ge förslag på insatsområden ska tas fram. Omfattar bland annat målgruppsanalys och kunskapsunderlag.
Apr 2022 – sept 2022	Ta fram förslag på mål och delmål samt insatsområden. Målen och insatsområdena ska vara evidensbaserade, tillämpbara och relevanta för de som målen berör. En bred sammansättning av berörda aktörer involveras i arbetet.
Okt 2022 – jan 2023	Sammanställa förslag till mål, delmål och insatsområden. Eventuell extern remiss Leverans delrapport 2 31/1 2023
Feb 2023 – juli 2023	Bearbeta förslag till mål, delmål och insatsområden. Ta fram förslag på indikatorer. Vilka finns, vilka behöver anpassas, vilka saknas?
Aug 2023 – sept 2023	Ta fram en konsekvensbeskrivning av förslaget. Föreslagna mål, delmål och insatsområden kan få konsekvenser för olika aktörer samt för olika befolkningsgrupper.
Okt 2023 – jan 2024	Skriva rapport – förslag på struktur för arbetet inkl. mål, insatsområden och indikatorer med konsekvensbeskrivning. Eventuell extern remiss Leverans slutrapport 31/1 2024

I tabellen beskrivs de huvudsakliga aktiviteterna som planeras under respektive tidsperiod. Aktiviteterna är beroende av varandra, och det kommer att vara stor växelverkan dem emellan och mycket av arbetet kommer att ske parallellt.

Fas 1

Samverka, analysera och ta fram kunskap

Under uppdragets första fas kommer vi att ta fram kunskapsunderlag som behövs inför dialog med berörda aktörer och ansvariga för arbetet med dessa frågor regionalt, lokalt, inom livsmedelsbranschen och i civilsamhället. Det kan röra sig om verksamhetslogik, kunskapsuppbyggande och målgrupps- och aktörsanalyser.

Vi kommer att ta fram effektkedjor, det vill säga hur olika områden och drivkrafter i livsmedelssystemet som påverkar livsmedelskonsumtionen hänger ihop. Vi kommer också att definiera olika begrepp, till exempel hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion, och analysera vad som behöver och kan förbättras i det nuvarande arbetet. Den här fasen kommer även att inkludera en aktörsanalys för att identifiera departement, myndigheter och aktörer som är ansvariga för eller har pågående arbeten som är relaterade till livsmedelskonsumtion.

I uppdraget kommer vi att beakta pågående men även tidigare nationella och internationella arbeten som bidrar till att bygga upp kunskap om livsmedelskonsumtion. Det kan handla om kartläggning av befintliga mål och indikatorer som är relaterade till exempelvis livsmedelskonsumtion, policy och lagreglering på området och forskning kring exponering. Eventuella kunskapsluckor ska identifieras och vid behov utredas i specifika kunskapsunderlag.

Vi kommer att hålla hearingar och dialoger med aktörer för att identifiera behov, utmaningar och möjligheter med arbetet, samt för att samla in deras syn på sin roll i arbetet med en hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion, men även deras kunskap och uppfattningar. Vi kommer också att göra olika målgruppsanalyser, bland annat för att identifiera hur olika befolkningsgrupper uppfattar de samhällsliga förutsättningarna för en hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion och vilka hinder eller möjligheter de ser för att äta hållbart och hälsosamt. Som en första del ska vi genomföra ungdomsdialoger i samarbete med Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) hösten 2021.

Ta fram förslag på mål och delmål samt insatsområden

Arbetet med mål och delmål ska utgå från det folkhälsopolitiska målet, miljömålen och Agenda 2030-målen. Förslagen på nationella mål och delmål för en hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion kommer när de fastställts vara vägledande för regionernas och kommunernas folkhälsoarbete liksom för näringslivet och civilsamhället. Det förutsätter att målen är evidensbaserade, det vill säga baserade på bästa tillgängliga kunskap, men också att de blir tillämpbara och väl förankrade bland de aktörer som målen berör. Olika berörda aktörer och de som ansvarar för arbetet med dessa frågor regionalt, lokalt, inom livsmedelsbranschen och i civilsamhället behöver därför på olika sätt vara delaktiga i att ta fram målen. Vid utformningen av målen och delmålen ska den offentliga måltiden och hur mat exponeras för konsumenten särskilt beaktas.

Underlag till mål, delmål och insatsområden kommer i ett första skede att tas fram internt inom myndigheterna utifrån den initiala kartläggningen och kunskapsinhämtningen. Arbetet kommer sedan att innebära diskussioner med berörda aktörer kring nuläge, målbild och vilka insatsområden som behöver vara i fokus. För att klara Agenda 2030 målen på sikt kan visionära mål behövas men för att målen ska ge en riktning för arbetet behöver de vara SMARTA, det vill säga specifika, mätbara, accepterade, realistiska och tidsatta.

Många aspekter innan själva konsumtionstillfället påverkar hur hållbar och hälsosam vår konsumtion blir. För att kunna följa att vi är på rätt väg behöver vi sätta mål och delmål också för själva arbetet, det vill säga de processer som behövs för att nå en hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion. Vi kommer därför att behöva ta fram mål och delmål för olika områden. Detta kan, men inte uteslutande, handla om mål och delmål för

1. livsmedelskonsumtionen
2. den matrelaterade hälsan
3. matmiljön, såsom offentliga måltider och andra sätt mat exponeras för konsumenten
4. insatser och bestämningsfaktorer för livsmedelskonsumtionen.

Inom samtliga områden ska de tre dimensionerna av hållbarhet beaktas där det är möjligt. Det kan till exempel handla om att inkludera den ekonomiska tillgängligheten för hälsosam och miljömässigt hållbar mat i mål för livsmedelskonsumtion, socioekonomiska aspekter i mål för matrelaterad hälsa och miljömässig hållbarhet i mål för exponering.

I arbetet med att sätta mål för hållbar livsmedelskonsumtion kommer vi bland annat att utgå från stödstrukturen för det statliga folkhälsoarbetet samt FAO:s modell (se figur 1), som beskriver de faktorer som påverkar produktion och konsumtion av mat ur ett hållbarhets- och jämlikhetsperspektiv. Ett ytterligare mål med arbetet är att konkretisera det folkhälsopolitiska delmålet Ett samhälle som främjar ökad fysisk aktivitet och bra matvanor för alla.

Utifrån förslag till mål och delmål ska insatsområden som är baserade på vetenskap och beprövad erfarenhet identifieras i samråd med berörda aktörer. De insatsområden som bedöms ge störst effekt på livsmedelskonsumtionen ska prioriteras. Stödstrukturen för det statliga folkhälsoarbetet med åtta målområden kan fungera som tankemodell för arbetet. De åtta målområdena och de fokusområden eller aktiviteter som behövs för att nå jämlikhet i hälsa kan alla mer eller mindre kopplas till människors förutsättningar för en hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion.

Målområde 6 Levnadsvanor är ett självklart sådant område. Inom målområdet finns tre fokusområden som är viktiga att arbeta utifrån för att nå målet om jämlik hälsa:

- Begränsad tillgänglighet till hälsoskadliga produkter.
- Ökad tillgänglighet till hälsofrämjande produkter, miljöer och aktiviteter.
- Att stärka det hälsofrämjande och förebyggande arbetet med levnadsvanor i välfärdens organisationer.

Inom uppdraget kommer det ingå att konkretisera vilka insatsområden som kan vara aktuella utifrån dessa fokusområden.

Arbetet med hållbar livsmedelskonsumtion kommer även in i andra målområden, som

- Målområde 1, Tidiga livets villkor och vikten av att yngre barn får en hälsosam start, där mat och näring är centrala aspekter för barns utveckling.
- Målområde 5, Boende och närmiljö och vikten av att bostadsområden är socialt hållbara med innebörden att alla människor oavsett var man bor ska ha tillgång till samhällsservice som erbjuder ett hållbart livsmedelsutbud.

Extern remiss

Remissförfarandet kan komma att ske på olika sätt och kommer att beslutas längre fram och efter dialoger med olika berörda aktörer.

Delredovisning 2 31/1 2023

Den andra delredovisningen kommer att inkludera förslag till mål, delmål och insatsområden.

Fas 2

Bearbeta förslag till mål, delmål och insatsområden

Förslagen på mål, delmål och insatsområden kommer att bearbetas och förankras ytterligare. För att bibehålla engagemang och säkerhetsställa att målen blir användbara är fortsatt dialog med olika berörda aktörer viktig. En dialog om implementering bör även påbörjas parallellt med arbetet med indikatorer för att hålla igång debatt och engagemang samt underlätta framtida implementering.

Ta fram en konsekvensbeskrivning

Föreslagna mål, delmål och insatsområden kan få ekonomiska eller organisatoriska konsekvenser för olika aktörer samt för olika befolkningsgrupper. Utifrån förslagen kommer vi därför att genomföra en konsekvensanalys. I analysen kan det ingå att redovisa olika möjligheter och risker med förslagen eller andra övervägningar som behöver beaktas innan vi fastställer målen. Vi kommer också att belysa konsekvenser för olika grupper i befolkningen, näringslivet och andra aktörer som kommer att beröras av målen.

Ta fram förslag på indikatorer

Den sista delen av uppdraget fokuseras på att identifiera och definiera indikatorer för uppföljning. Arbetet med indikatorer kommer att påbörjas redan i fas 1. I arbetet kommer det ingå att kartlägga redan existerande indikatorer, samt beskriva behovet av att utveckla existerande indikatorer och datakällor eller föreslå nya indikatorer.

Indikatorerna kommer att inkludera både individnivå och samhällsnivå. Ohälsa relaterad till mat och livsmedelskonsumtion kommer ofta senare i livet, och därför

är det viktigt att även mäta insatser, bestämningsfaktorer och förutsättningar för en hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion. Fokus kommer alltså även att ligga på processer som styr mot en hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion.

Extern remiss

Remissförfarande kan bli aktuellt och kommer att beslutas längre fram och efter dialoger med olika berörda aktörer.

Slutredovisning 31/1 2024

Rapporten kommer att inkludera ett förslag på struktur för arbetet tillsammans med mål, insatsområden och indikatorer samt en konsekvensbeskrivning.

Projektorganisation

Myndigheterna har tillsatt en gemensam styrgrupp för uppdraget och upprättat interna projektorganisationer med projektledare och medarbetare på respektive myndighet. Myndigheterna kommer att fördela ansvaret för olika aktiviteter mellan sig. Ansvarsfördelningen kommer att beskrivas närmare i specifika arbets- eller projektplaner på respektive myndighet. Projektledarna är ansvariga för samordningen mellan myndigheterna.

Till uppdraget kommer även en referensgrupp av vetenskapliga experter att knytas. Kompetenser som är relevanta finns inom dessa områden: hållbar (social, ekonomisk och miljömässig) livsmedelskonsumtion, ojämlikhet i hälsa kopplat till mat, systemtransformation samt beteendevetenskap om både individ och organisation. Experterna kontaktas vid behov och vid kritiska steg i processen.

Samverkan

I uppdraget poängteras att fastställda mål och indikatorer kommer att vara vägledande för folkhälsoarbetet i regioner och kommuner, liksom för näringslivet och andra aktörer. För att mål, insatsområden och indikatorer ska bli relevanta för de aktörer som är berörda behöver de utformas i dialog med dessa.

Utöver de som nämns explicit i uppdraget kan ytterligare aktörer identifieras under arbetets gång. En del i arbetet blir också att identifiera arenor och aktörer som är särskilt viktiga att beakta för de målgrupper som nämnts i avsnittet perspektiv.

Myndigheterna kommer att utarbeta en detaljerad plan för hur och när dialoger och samverkan kommer att ske med olika berörda aktörer och i vilket syfte. För att nå en hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion behöver ett stort antal av samhällets funktioner liksom befolkningen bidra. I uppdraget ingår det att samråda med olika myndigheter och organisationer samt föra dialoger med näringslivet, regioner och kommuner.

Konsumentverket har en central roll utifrån dels deras uppdrag som gäller marknadsföring, dels deras arbete med att ta fram och sprida kunskap om miljömässigt hållbar och ekonomiskt tillgänglig livsmedelskonsumtion och att stärka unga att bli medvetna konsumenter. Även Naturvårdsverket har viktiga uppdrag om hållbar livsmedelskonsumtion och finansierar ett antal projekt som är högst relevanta att följa och samverka kring. Kemikalieinspektionen är också en viktig samverkanspart i och med uppdragets utgångspunkt i miljömålen och Agenda 2030.

Ytterligare myndigheter och nationella organisationer att samråda och samverka med kommer att identifieras under arbetets gång. Vid identifieringen kommer perspektiven jämställdhet, jämlikhet i hälsa och barn att särskilt beaktas. Några exempel på myndigheter som kan ha en central roll utifrån dessa perspektiv är till exempel Skolverket, Socialstyrelsen och Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor. För arbetet med indikatorer finns det flera myndigheter som är relevanta att samverka med, till exempel de myndigheter som ingår i Miljömålsrådet.

Näringslivets olika branschorganisationer är viktiga aktörer utifrån frågor som handlar om människors exponering för mat och matmiljön, som utbud av, tillgång på och tillgänglighet till livsmedel, samt marknadsföring av och information om livsmedel. Det handlar inte bara om de branscher som är inriktade på att sälja och erbjuda mat och livsmedel, som livsmedelshandlare, restauranger och hotell, utan även branscher eller aktörer som på ett eller annat sätt säljer, tillhandahåller eller marknadsför livsmedel.

Båda myndigheterna har redan ett antal etablerade forum för samverkan och regelbundna möten med olika berörda aktörer som kommer att användas i uppdraget.

Pågående relevanta projekt och uppdrag

Både nationellt och internationellt pågår och påbörjas många projekt som är ytterst relevanta för detta uppdrag. Det inkluderar både forskningsprojekt, innovationsprojekt och andra myndighetsuppdrag. En plan för vilka projekt som vi kommer att samverka med tas fram under fas 1.

Under 2022 kommer till exempel de nya nordiska näringsrekommendationerna med integrerad miljömässig hållbarhet ges ut. Livsmedelsverket har flera pågående uppdrag som tangerar detta uppdrag, till exempel att genomföra åtgärder för ett minskat intag av salt och energitäta näringsfattiga livsmedel.

Folkhälsomyndigheten arbetar vidare med att implementera stödstrukturen för det statliga folkhälsoarbetet och kommer även att fortsätta analysera pandemins konsekvenser på hälsa och levnadsvanor för olika befolkningsgrupper.

Internationellt finns många pågående och liknande projekt, och inte minst EU:s livsmedelsstrategi från jord till bord är viktig att beakta. Ett av syftena med från jord till bord-strategin är just att bygga en livsmedelskedja som fungerar för konsumenter, producenter, klimatet och miljön.

Utvärdering

Inom uppdraget kommer vi att formulera specifika projektmål. Sedan kommer vi att utvärdera uppdraget i förhållande till projektmålen. Hur utvärderingen ska utformas kommer vi att specificera längre fram.

Kommunikation

Vi kommer att ta fram en gemensam kommunikationsplan för uppdraget och myndigheterna har utsett varsin kommunikatör. Vi kommer också att samordna kommunikationen med redan pågående uppdrag på respektive myndighet som är relaterade till detta uppdrag. Det inkluderar bland annat

- implementeringen av stödstrukturen för en god och jämlik hälsa med sina fyra delar: uppföljning, samordning, fördjupad analys och kunskapsspridning
- regeringsuppdragen om åtgärder för minskat intag av socker, salt och energitäta och näringsfattiga livsmedel och om den offentliga måltiden
- Livsmedelsverkets kunskapsunderlag om förslag till nationella mål och indikatorer för en hållbar livsmedelskonsumtion.

Referenser

1. Folkhälsomyndigheten, Livsmedelsverket. Förslag till åtgärder för ett stärkt, långsiktigt arbete för att främja hälsa relaterad till matvanor och fysisk aktivitet [Internet]. Stockholm och Uppsala: 2017. [citerad 5 september 2021]. Hämtad från: [Förslag till åtgärder för ett stärkt, långsiktigt arbete för att främja hälsa relaterad till matvanor och fysisk aktivitet.](#)
2. Folkhälsomyndigheten. Faktablad. Matmiljöns betydelse för vår hälsa [Internet]. Stockholm: Folkhälsomyndigheten; 2021. [citerad 5 september 2021]. Hämtad från: [Matmiljöns betydelse för vår hälsa.](#)
3. Folkhälsomyndigheten. På väg mot en god och jämlik hälsa. Stödstruktur för det statliga folkhälsoarbetet [Internet]. Stockholm: Folkhälsomyndigheten; 2020. [citerad 5 september 2021]. Hämtad från: [På väg mot en god och jämlik hälsa. Stödstruktur för det statliga folkhälsoarbetet.](#)
4. GBD 2019 Risk Factors Collaborators. Global burden of 87 risk factors in 204 countries and territories, 1990–2019: a systematic analysis for the Global Burden of Disease Study 2019. *Lancet*. 2020;396(10258):1223–49. doi:10.1016/S0140-6736(20)30752-2.
5. Livsmedelsverket. Förslag på mål och indikatorer som styr mot miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbar livsmedelskonsumtion. Kunskapsunderlag. L2021 nr 17. Uppsala: Livsmedelsverket; 2021.

Folkhälsomyndigheten är en nationell kunskapsmyndighet som arbetar för en bättre folkhälsa. Det gör myndigheten genom att utveckla och stödja samhällets arbete med att främja hälsa, förebygga ohälsa och skydda mot hälsot. Vår vision är en folkhälsa som stärker samhällets utveckling.

Folkhälsomyndigheten

Solna Nobels väg 18, 171 82 Solna. **Östersund** Forskarens väg 3. Box 505, 831 26 Östersund.

www.folkhalsomyndigheten.se